

FYNDEN PÅ VITÖN: EN PRESSHISTORIA

Lotta Lotass

Lördagen den 23 augusti 1930 ropar tidningsrubrikerna: "Andrée funnen i polarisen", "Andrées sista läger påträffat", "Polarisen ger igen sitt rov". Fångstfartyget Terningen har inkommit till Tromsö och dess kapten Gustav Jensen har en fantastisk historia att berätta. Den 8 augusti har han blivit prejad av M/S Bratvaag från Aalesund som ombord haft en vetenskaplig expedition, utsänd av Norges Svalbard- och Ishavsundersökelse och ledd av den norske geologen Gunnar Horn. Bratvaags fångstmän har varit i land på Vitön, på dess sydvästsida, och omkring etthundrafemtio meter från stranden hittat den sedan 1897 försvunna Andréexpeditionens sista lägerplats. Horn har för Jensen berättat att man återfunnit observationsböcker, instrument, kokkärl och även expeditionsmedlemmarnas kvarlevor. Trettiofyra års väntan är över.

Tidningarna fylls genast av den sensationella nyheten. Osäkerheten är stor och tillgången på tillförlitliga fakta är liten, för att inte säga obefintlig. Horns eget telegram, avsänt till konsul Saether i Tromsö på söndagen den 24:e och citerat i tidningarna dagen därpå, är i sammanhanget kortfattat:

Vi ha den 6 augusti på sydvästsida av Vita ön funnit polarfararen Andrées läger. Det låg c:a 150 m. från stranden på sydvästsida av en fjällhöjd. Båt med släde låg under, delvis nedisad vid sidan av en annan släde. I båten möjligen människoskelett. Dessutom observationsbok, instrument och annan utrustning, märkt 'Andrées polarexpedition 1896'. Två meter från båten låg Andrée själv med olika slags utrustning vid sin sida. I innerfickan dagbok, blyertspenna, stegmätare. Ett stycke väster därom i en bergsklyfta låg en deltagare. Lägret är till en del härjat av björn. Andrée har synbarligen levat längst. Har bragt de döda och deras utrustning ombord på 'Bratvaag'. Då mycket låg nedisat, var upptagningen förenad med svårigheter. Expeditionen antages ankomma till Norge i början av september.

Bratvaag har ingen radio ombord och befinner sig i ensliga farvatten. Att vänta på dess ankomst blir, för de ivriga nyhetsmännen, omöjligt. Jakten tar sin början.

*

Huvudkonkurrenter i förmedlingen av nyheten om fynden på Vitön är från första stund *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*. Men det blir *Stockholms-Tidningen* som till synes tar ledningen i kapplöpningen mot Bratvaag. Tidningen förvärvar ishavssångaren Heimland, känd i polarkretsar efter att 1928 ha agerat spaningsfartyg i sökandet efter den försvunne Roald Amundsen. Den 26 augusti skriver *St-T*: "Heimland har radio ombord, och såväl magister Svensson som vår medarbetares iakttagelser komma att omedelbart befordras till *Stockholms-Tidningen*. Även på annat sätt är det sörjt för att den enastående tilldragelsen på snabbast möjliga sätt kommer tidningens läsare till del, med särskilt ordnade flygförbindelser kommer en skildring i ord och bild av det enastående tillfället att överbringas till Stockholm." *Svenska Dagbladet* vill inte vara sämre. Den 27 augusti meddelas läsarna att man hyrt ett av "Aerotransports bästa och snabbaste flygplan" och städslat den erfarne flygaren Ernst Roll. Denne skall i Tromsö invänta Bratvaags ankomst för att därefter på "snabbaste sätt föra bildmaterialet till Stockholm". *SV* har också hyrt ishavsfartyget Heimen, "det snabbaste av alla de fartyg, vilka ge sig ut på den osäkra jakten". Samma dag meddelar även *Dagens Nyheter* att man utrustat en egen expedition. Tidningen har hyrt fångstfartyget Isbjörn, "ett bland de största, snabbaste och bästa fartygen däruppe" och som korrespondent sänt redaktör Knut Stubbendorff, "bekant från skildringarna om Nobiles räddning". Stubbendorffs första rapport färgas av den inledda kapplöpningen. Han skriver:

Tre, fyra ishavsskutor, hyrda av tidningsmän samlas på startlinjen till tävlan att hitta ett litet fartyg på ett område, stort som tre gånger Skandinaviska halvön – lågt räknat. Och detta område är för närvarande höljt i tjocka, som sträcker sig söder om Tromsö. Från Alfheim, högsta punkten ovanför staden, har jag i kväll sökt pejla ovissheten i ett väder som trotsar alla linssystem. (DN, 27.8.1930)

Jakten på Bratvaag, och tidningarnas försök att överträffa varandra i utrustandet av expeditioner och på snabbast möjliga sätt få text och bilder till trycket blir nyheter i sig. I *Stockholms-Tidningen* den 27 augusti meddelas att man införskaffat ytterligare en flygmaskin i syfte att bedriva ständig spaning över Ishavet. Genom överenskommelse med finska Aero O. Y. har man hyrt den för polarintres-

serade väl kända maskinen K-SALG, vilken 1928 deltog i undsättningen av Nobile-expeditionen. ”Det torde”, skriver *St-T* hoppfullt, ”ännu vara i friskt minne, hur bra den finska maskinen skötte sig”. Expeditionsfartyget Heimland går samtidigt i svårt väder mot Björnön. Sjögången är hög och kaptenen lugnar med att lå väntar under öns klippor. Det hade, skriver signaturen ”Big Ben”, ”varit mera välkommet för en timme sedan, när frukostbordet behagade dansa charleston och de stekta makrillarna sökte sig ut till sitt rätta element”.

Under den olidligt långa väntan på Bratvaag blir det *Svenska Dagbladet* som ror hem den största vinsten. Den 28 augusti tillkännages i storstilad rubrik: ”Hur jag fann Andrée.’ Dr Horns berättelse inköpt av Sv. Dagbladet.” Norska *Aftenposten* har, heter det, ”för en mycket betydande summa” förvärvat publiceringsrätten för hela världen till Gunnar Horns officiella berättelse om fynden på Vitön. *SvD* har, i sin tur, köpt den svenska ensamrätten av *Aftenposten*. Nu gäller det att så snart som möjligt få kontakt med Horn och den 30 augusti citerar *SvD* det anrop som kvällen innan sänts över svenska och norska rundradiostationer:

Hallå, Bratvaag! Ett meddelande från docent Hoel och skeppsredare Leite till dr Horn och kapten Eliassen på Bratvaag: Sätt genast kurs på Norge. Angör först någon plats mellan Tromsö och Vardö med linjetelegraf och sänd genast statsiletelegram Svalis för närmare order. Dr Horn skriver skildring av hur fyndet gjordes. Minst 3 000 ord. Innan fartyget anläpt Norge, får innehållet i Andrées dagbok icke beröras. Tystnadsplikt. Ingen ovidkommande får bilda fartyget.

[Adolf Hoel var norsk ishavsexpert och ordinarie chef för Norges Svalbards- och Ishavsundersökelse (med telegramadress Svalis).]

Söndagen den 31 augusti får man så äntligen kontakt med Bratvaag som anländer till Skervöy kl. 23.15 på kvällen. *SvD*:s utsände talar nu själv med Gunnar Horn som säger att han ”har en känsla av att man spänt förväntningarna för högt”. Även *Dagens Nyheter*:s utsände har fått ett samtal med Horn och kan rapportera att Andréemännens lik är svårt deformerade och att dagboken är en isklump. Horn tror att det finns fler fynd att göra på Vitön och rekommenderar en ny expedition snarast möjligt. Denna är, honom och många andra ovetandes, redan på väg.

Varken *Dagens Nyheter* eller *Svenska Dagbladet* har dock, visar det sig, varit först att möta Bratvaag.

Detta kap tillkommer *Stockholms-Tidningen*:s expedition i ”en djärv flygarbragd”. Tidningens reporter ”Danilo” (Daniel Berg) har lyckats ta sig ombord på Bratvaag genom en fintlig manöver där den norska flygarhjältinnan Gidsken Jacobsen agerar maskot och banar väg bland beundrande sjömän. Danilo kan nu som förste skribent rapportera om hur det ser ut på Bratvaag. Han skriver:

Den stora frågan ombord på Bratvaag: I vilket tillstånd befinna sig Andrées och hans kamraters lik och de tillvaratagna utrustningsföremålen? fick jag snart nog besvarad. Liken äro dessvärre redan stadda i stark upplösning, där de ligga under presenningar på däck. Isen kring dem har smält, och icke ens Andrées lik är så väl bibehållet som man antagit. Det uppgavs, att hans huvud icke anträffats, men väl en del av hjärnskålen, som legat bredvid liket. (*St-T*, 1.9.1930)

Tisdagen den 2 september blir en kritisk dag i nyhetsrapporteringen. *SvD* publicerar nu Gunnar Horns egen skildring av fynden på Vitön. Tönen i hans berättelse är skör, vördnadsfull och allvarsam.

Havet låg som en spegel, och runt omkring på undervattensgrunden lågo strandade isberg. Vitöns tunga iskupol hävde sig majestätiskt upp från det låga kustlandet. Överallt härskade den mest absoluta stillhet. Endast då och då hördes ett dån från glaciären i norr, där den med sin stupbranta front gick ned i havet. [...] Här härskade i sanning den ’stora vita stillheten’. Det var omöjligt att inte känna sig litet tryckt av denna dödens upphöjda ro. Dånnet från glaciären förstärkte ännu mer denna överkliga stillhet. [- - -] Det var med underliga känslor vi stodo på den strand, där den tappre Andrée och hans män för 33 år sedan hade företagit sin sista vandring. Under djup tystnad gingo vi upp mot lägerplatsen, som alldeles tydligt vittnade om vad som hade skett. [- - -] Den 7 augusti lämnade vi Vitön och satte kurs österut mot Viktoriaön. Hela tiden förblev öns vita hjassa synlig, och åter och åter sökte vår blick den ö, som nu i 33 år har dolt Andrée och hans följeslagare för den bidande och undrande världen. Ännu då vi kommit till Viktoriaön, sågo vi från dess topp fortfarande Vitön. Det föreföll, som om den icke ville släppa oss ur synhåll, utan alltjämt vredgad blickade efter oss, som hade frånryckt den en av Ishavets största hemligheter. (*SvD*, 2.9.1930)

Samma dag meddelar *Dagens Nyheter* att dess expeditionsfartyg Isbjörn har nått fram till Vitön där man ämnar söka efter nya fynd. Dagen därpå är den stora

nyheten att kroppen av en av polarfararna – Fränkel – ännu saknas. ”Den tredje av polarflygarna” skriver *SvD*, ”synes sålunda hava omkommit under marschen på isen.” Detta antagande skall Knut Stubbendorff snart i sensationsstil vederlägga. *SvD* ställer sig i samma andetag kritiska till en ny (läs *Dagens Nyheter*:s) expedition till Vitön. ”Det har säkert”, skriver man, ”redan fallit så mycket snö där uppe, att möjligheten att finna enstaka andra rester därför är mycket problematisk.”

”Fränkels lik ej funnet” ropar samma dag rubriken på *Dagens Nyheter*:s första sida. ”Kvar på Vitön?” frågar underrubriken. Tidningen har talat med professorn i meteorologi Filip Åkerblom (som varit med Nathorst på dennes expedition 1899) och han menar att man på Vitön även bör kunna finna Strindbergs och Fränkels dagböcker. ”När han hör att *Dagens Nyheter* har en expedition vid ön”, fortsätter reportern, ”uttalar han sin förhoppning att man skall finna ytterligare material, i synnerhet som isen kan ha smält ned ytterligare efter dr Horns besök”. Den snö som faller i *Svenska Dagbladet* smälter alltså raskt ner i *Dagens Nyheter*. I *Stockholms-Tidningen* upprörs Danilo över hur Svalbardkontoret förfarit med Gunnar Horns berättelse. Han skriver:

Under samtalet i går med docenten Hoel bekräftade denne, att Svalbardsundersökningen sålt ensamrätten till Horns 3,000-ordsrapport, och att det var hans ställföreträdare på kontoret, som ordnat denna affär, medan Hoel befann sig på Island. Dr Hoel hade sedan telegrafiskt godkänt ställföreträdarens åtgärder beträffande försäljningen. Samtalet, som fördes i närvaro av ett 50-tal journalister, representerande tidningar och syndikat över hela världen, slutade med en uttrycklig protest från min sida mot förfaringssättet med dr Horns rapport, varvid instämmanden gjordes från såväl svenska som utländska journalister.

Danilo har talat med Gunnar Horn som själv menar att det hela är ”ytterst beklagligt”. På den direkta frågan om han inte varit med om uppgörelsen svarar Horn att denna har skett utan hans vetskap. ”Jag trodde”, säger han, ”att mina 3,000 ord skulle gå ut till allmänheten och icke voro sålda.” Dagen därpå fortsätter *Stockholms-Tidningen* i en längre notis sin kritik av Svalbardkontorets försäljning av ensamrätten till publiceringen av Horns rapport. Svalbardkontoret förklarar sitt agerande med att Horns expedition till en del bekostats med ”enskilda medel skänkta av en mecenat, grosshandlare Christophersen”. Man har därför inte

betraktat expeditionen som en ren statsexpedition och har i och med detta ansett sig oförhindrad att ”ekonomiskt utnyttja rätten till dr Horns artikel på sätt som nu skett”. *Stockholms-Tidningen*:s medarbetare har av en tillfällighet på hemresa från Oslo ombord på natttåget råkat statsrådet L. Oftedal, chef för norska handelsdepartementet. Oftedal säger sig vara överraskad över Svalbardkontorets handlande, men menar att denna institutions ställning missuppfattats och att den inte skall ses som en statsinstitution utan mera som ”en central för docenten Hoels verksamhet, som praktiskt taget oinskränkt leds av honom, men får statsunderstöd”. Oftedal menar vidare att Horns redogörelse borde stått ”dr Horn fritt att skriva och sälja till vem han själv ville” och han har, säger han, hela tiden utgått ifrån att honoraret skulle tillfalla Horn själv och inte Svalbardkontoret. Samma dag publicerar *SvD* Gunnar Horns bilder från lägret på Vitön – ”gripande dokument från den bragdrika polarfärdens epilog på den otillgängliga ishavssön”. Man poängterar att detta bildmaterial är ”fullständigt unikt för svensk press och återges av *Svenska Dagbladet* med ensamrätt för Sverige”.

Tidningarna återger nu även den vetenskapliga kommissionens första kortfattade kommuniké som avgivits den 3 september. Där sägs att man har säkra lämningar efter två män, starkt förtärda, och att man av initialer insydda i kläderna slutit sig till att det är resterna av Andrée och Strindberg som hemförts. Man har också i en hoprullad ylletroja inlagd i en vaxduk återfunnit Andréés stora dagbok, ”huvuddokumentet över expeditionen”. Kommunikén orsakar ”kapplöpning till telegrafén” i Tromsö, skriver *SvD* och fortsätter: ”Skrivmaskinerna slamrade som kulsprutor då berättelsen lästes, tidningsfotografernas magnesiumfacklor och vacuumlampor avfyrades och efteråt blev det fullständig kapplöpning till telegrafstationen för att sprida innehållet i kommunikén jorden runt.” I den stora dagboken finns, heter det, ”nyckeln till Andréégåtans lösning” och ”expeditionens sista ord innan döden gjorde sin skörd”.

Den 5 september domineras nyhetsrapporteringen av bilder från Bratvaags ankomst till Tromsö och ilandförandet av de återfunna männen. *SvD* publicerar fler bilder från Vitölägret och fortsätter att spekulera kring den ännu saknade Fränkels öde: ”Det anses sålunda högst sannolikt att Fränkel omkommit under marschen över isen, men de finnas även dem som hålla före att man vid närmare efterforskningar på Vitön

skall kunna finna rester även av Fränkels lik.” Samma dag börjar även *Dagens Nyheter*, i linje med vad som tidigare meddelats av *Stockholms-Tidningen*, att diskutera turerna kring publiceringen av Horns berättelse. *DN* tar fasta på den tystnad som omgärdar fynden och som man alltmer skall komma att kritisera:

Sedan visade det sig att skildringen skulle tillställas ett privat konsortium, och docenten Hoel förbjöd alla utanför detta att komma ombord på 'Bratvaag'. Han gav order om detta i många norrmäns ögon egenomliga kringgärdande av fartyget och fyndet för att han skulle bli i tillfälle att för Svalbardsinstitutionens räkning sälja ensamrätten till publiceringen och fotograferingen av fyndet för 40,000 kr. Då *Dagens Nyheter*s medarbetare samma natt 'Bratvaag' anlände till norska kusten vid Skjervö med motorracar lade till vid ishavsskutans sida, kastades trossen vänligt ut av vakten ombord, och d:r Sörensen förde medarbetaren ned i kajutan till d:r Horn och kapten Eliassen. Sedan upplysningar erhållits av d:r Horn och fotografering företagits anlände konsortiets ångare. Dess representant företedde docenten Hoels kontrakt och sedan dess har 'Bratvaag' varit stängd och dess folk tysta som muren.

Dagen därpå meddelar *SvD* att man bestämt avvisat ett erbjudande om att, med ensamrätt för Sverige, få förhandspublicera detaljer ur Andréexpeditionens observationsbok. Man vill inte, säger man, "föregripa den vetenskapliga kommissionens arbete". *SvD* kommer, i motsats till *DN*, att huvudsakligen ställa sig på kommissionens sida i den debatt som skall följa. Man berättar också att dr Horn föreslagit kommissionen att Sverige skall sända en ny expedition till Vitön för att söka efter fler fynd. *SvD* skriver: "Doktor Horn är nu sysselsatt med att söka rekonstruera Fränkels öde. I loggboken säges intet om, huruvida det var två eller tre, som marscherade över isen. Doktor Horn anser att Fränkel kan finnas på samma ställe, där man fann Andrée och Strindberg, fast längre ned i isen." På *Dagens Nyheter* råder denna dag närmast ett lugn före stormen. Man rapporterar om förberedelserna för mottagandet av Andréemännen i Stockholm och berättar att Andrées överdragskostym var sydd av samma siden som ballongen.

Sensationen möter *DN*:s läsare morgonen därpå, den 7 september, i stolta rubriker: "Stora fynd på Vitön av *Dagens Nyheter*s expedition med 'Isbjörn'." Knut Stubbendorff kan nu rapportera: "Under fredagen har jag med hjälp av 'Isbjörns' besättning undersökt

Andrées läger, funnit och frigit infrusna skelettdelar samt ett kranium av en människa, bärgat kälke, åror, ankardrag, kläder, skodon, mängder av ballongduk, instrument, anteckningsböcker, brev, ammunition, bränsledunkar, kokkärl, konservburkar och mycket annat." "Läget är", fortsätter Stubbendorff, "mönstergillt ordnat med särskild materialdepå och särskilt boställe med djurresterna utanför. [...] En noggrann undersökning av föremålen har tills vidare måst uppskjutas. Vi arbeta med utgrävning, uthuggning och utmejsling ur stälisen. Det är ett mycket påkostande och tidskrävande arbete."

Isbjörnsexpeditionens fynd slår, som *Svenska Dagbladet* skriver dagen därpå, "ned som en bomb". *SvD* har som expertskribent anlitat professor J. G. Andersson ("Kina-Gunnar") och denne skriver att "De underrättelser, som *Dagens Nyheter* i går bringade från sin expedition till Vita ön, synas ha bringat Andréefyndet i en helt ny belysning." Med en storsintitet och generositet som är sällsynt för rapporteringen kring Andréefyndet fortsätter Andersson: "Jag är också viss, att jag gör mig till språkrör för de svenska geografernas enhälliga mening, då jag bringar *Dagens Nyheter* ett hjärtligt tack för denna åtgärd, vilken samlar hela fyndmaterialet i den svenska expertkommissionens hand. Som medarbetare i *Svenska Dagbladet* betraktar jag det också som en heder att få till en påpasslig och energisk kollega framföra vår tidnings lyckönskan till den utförda bragden." I *SvD* i övrigt kan man skönja en viss tveksamhet och skepsis inför Isbjörns fynd. Docent Hoel menar att Isbjörn snarast bör gå till Tromsö och låta fynden undergå sakkunnig preparation. Dr Dybwad-Holmboe är inte övertygad om att de nya fynden ens härrör från Andréexpeditionen. Det kan, säger han, "lika väl vara resterna av 'Italia'". Dr Horn beviljar ett samtal "oaktat han är trött och förbi efter alla angrepp, allt bråk och väsen i Andréesakens släptåg" och oaktat hans läkare "bestämt avråder honom från att utsätta sig för nya ansträngningar". Man kan inte, säger han, säga något exakt om de nya fynden förrän de undersökts av vetenskapsmän.

I *Dagens Nyheter* är triumfen total. "*Dagens Nyheter*s expedition har säkerligen funnit Fränkels stoft" ropar förstasidan i rapporteringens dittills största rubrik. Stubbendorff skriver:

Från klockan 11-16 blottade vi liket tills vi sågo att underkroppen saknades. Den döde låg på sin vänstra sida

och var iklädd mössa. Vänstra armen var böjd med handen under huvudet. Intill ansiktet låg en butelj och dessutom två icke öppnade konservburkar. Vid nacken låg en orörd portion av Andrée-expeditionens specialproviant, bestående av två kopparburkar samt en aluminiumbox, den senare innehållande choklad. Bakom nacken funnos vidare ett par solglasögon samt en fickkniv och i en ficka en klump pappersmassa samt där höften skulle ha varit två anteckningsböcker, den ena väl bevarad sammanfrusen samt ett tredje dokument ombundet med snören bakom skuldran. Den döde hade brunt hår och skägg. Inga tecken visade skörbjugg. Handen saknade vante, den var knuten i en ställning som ishavsfolket påstod vara symptomatisk vid förfrysningsdöd. Flera lager tyg täckte ansiktet. Denna man antar jag vara Fränkel, vars bäcken och rester av ben hittades under fredagen uppe i isens yta ovanför hyddan. Överkroppen var hårt fastfrusen vid marken och dess vävnader voro ganska väl bevarade. Fyndet skapar ett ohyggligt intryck av huru männen nåtts av döden.

Kanonbåten Svensksund som ankommit Tromsö för att föra Andréemännen hem till Sverige får nu order att invänta Isbjörn. Tidningen meddelar att expeditionen är på hemväg. Undersökningen på Vitön är slut och "ishavsstormen tar åter ön i sitt våld". "Vi ha", skriver Stubbendorff, "skottat igen fyndplatsen med snö och tagit farväl av den ödsliga skådeplatsen för Andréemännens tragedi".

*

Den 10 september skall *Dagens Nyheter* och Knut Stubbendorff åter göra omsusad sensation. *Svenska Dagbladet*:s utsände medarbetare rapporterar om ett rykte som genast skall visa sig vara sant. Han skriver:

Ett rykte i Tromsö vet förmäla, att innehållet i de dagböcker som 'Isbjörn' påträffat på Vitön kommer att inom kort publiceras. På norskt håll väcker det blandade känslor att medan den norska expeditionen lojalt överlämnade hela sitt fynd till den svenska regeringen den svenska expeditionen icke visar sig ha samma lojala uppfattning. [- -] De fynd, som först gjorts, ha omgärdats med säkerhetsföreskrifter, avsedda att trygga fyndens överlämnande i rätta händer med hänsyn till äganderätt och med hänsyn till deras bearbetning ur vetenskaplig synpunkt. Det borde ha varit självklart att samma restriktioner gälla även för de nya dagboksfynden.

Samma dag publicerar *DN* Stubbendorffs sammandrag av Nils Strindbergs dagbok. Det är kortfattat och knapphändert men tillräckligt för att väcka konkurren-

ternas ilska. Och den 11 september ser så början av det stora ordkrig mellan *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*, vilket blir resultatet av publiceringen av det stubbendorffska sammandraget. *SvD* rubricerar: "Protest mot publiceringen av Nils Strindbergs dagbok. Ingripande från regeringen." Från Tromsö rapporteras att den svenske sakkunnige, professor Lithberg, fått telegrafisk order från svenska regeringen, att omedelbart efter Isbjörns ankomst till Tromsö ta hand om de funna dagböckerna och att inget skall offentliggöras innan experterna haft tillfälle att gå igenom dem. Man återger även ett telegram som Nils Strindbergs bror Sven sändt till statsminister Carl Gustaf Ekman: "Meddelad om att *Dagens Nyheter* publicerat utdrag ur min broder Nils' dagbok, förd i samband med Andréeexpeditionen, anhåller jag vördsamt om Eders excellens' medverkan att stävja sådant orättmätigt tilltag, och jag förbehåller mig vidare rätt att vidtaga rättsliga åtgärder, påkallade av förhållandena." I en intervju *SvD* gjort med Sven Strindberg säger han:

Jag måste inlägga min bestämda protest mot varje försök att ekonomiskt utnyttja den dagbok, som min bror skrivit under polflygningen. [...] Det är uppenbart [...] att en publicering i förhand av dagböckerna kommer att högst väsentligt minska det ekonomiska värdet hos dem. Huvudparten av deras värde ligger ju i det första offentliggörandet och därefter i den vetenskapliga bearbetningen av det föreliggande materialet. Kommer man att ur vinnings-synpunkt publicera delar av dagböckerna, innebär detta att de, som inneha all ägande- och nyttjanderätt och därmed naturligtvis även publikationsrätten till dagböckerna från polflygningen, helt enkelt berövas en del av det värde som dagböckerna ha.

SvD har även varit i kontakt med flera advokater vilka menar att rätten till dagböckerna måste tillfalla expeditionssmedlemmarnas efterlevande. Innehållet bör inte, skriver tidningen indignerat, "kastas ut i sensationsvirveln" utan snarast undergå vetenskaplig granskning och bearbetning så att uppgifterna "under betryggande former" kan "släppas ut till den väntande allmänheten". *Dagens Nyheter*:s försvar av sitt handlande består huvudsakligen i en kritik av det man ser som "hemlighetsmakeriet" kring de återfunna dokumenten. Tidningen skriver:

Det långa dröjsmålet med offentliggörandet av innehållet i Andrées dagbok har väckt berättigad uppmärksamhet, och man förstår mer än väl att bland annat norrmännen känt

sig föga belåtna med den sekretessordning som svenska regeringen på kommissionens tillskyndan anlitat. Kulmen nåddes på tisdagen med igångsättandet av sjöförklaring med 'Bratvaags' män inför lyckta dörrar. Så långt har man kommit i sina försök att hålla allmänheten på avstånd från upplysningar vilka för länge sedan borde varit dess rättmätiga egendom att man ser sig nödgad att använda förhandlingsmetoder som eljest bruka anses lämpliga endast vid skandalaffärer av särskilt ömtålig natur. [- - -] Dagens Nyheter har för sin del föredragit att med ledning av de fynd tidningen gjort ge allmänheten upplysning om vissa avgörande fakta. Att denna beredvillighet att utföra en legitim nyhetstjänst ställt Tromsösystemet i mindre behaglig belysning har framkallat en förklarlig misstämning på sina håll. De uttryck som denna irritation tagit sig föranleder inga kommentarer från Dagens Nyheter sida. Man önskar för närvarande endast ha sagt att om mysteriespelet i Tromsö får tolkas som ett nytt försök att reservera alla väsentliga uppgifter rörande Andréemännens öde för att därmed uppnå högsta möjliga saluvärde för en planerad kortare redogörelse för samma fakta så är man i färd med att begå en oförsvarlig taktlöshet. (DN, 11.9.1930)

Innehållet i dagböckerna är, menar DN, allmän egendom. Den advokat tidningen talat med säger att äganderätten till dagböckerna självfallet måste tillfalla de efterlevande, men att "ingen kan hindra en upphittare att tala om vad han sett eller eljest inhämtat vid fyndet". *Dagens Nyheter* har även talat med Nils Strindbergs andre bror, Tore Strindberg, som har en annan uppfattning än brodern Sven:

Hr Strindberg förklarade att han för sin del icke hade någon invändning att göra mot den publicering som skett. En annan sak hade varit om hela dagboken med alla detaljer framlagts för offentligheten på nuvarande stadium. Hr Strindberg framhöll att expeditionen med 'Isbjörn' gör en insats värd stort erkännande, då expeditionen från Vitön hemför sina betydande fynd.

Man noterar även kortfattat och i närmast avfärdande ton Sven Strindbergs protest: "Från hr Sven Strindberg, som för närvarande vistas i Finland och som näppeligen haft tillfälle att själv läsa redaktör Stubbendorffs referat av Nils Strindbergs dagbok, har *Dagens Nyheter* fått mottaga ett telegram, i vilket han protesterar mot publiceringen av dagboken och förbehåller sig rätt att vidtaga de rättsliga åtgärder som påkallas av förhållandena."

Även dagen därpå går svallvågorna höga. SvD rapporterar att en kommission har tillsatts för att utreda vem som har äganderätten till Andréefynden och

att sjöförklaringen har avslutats. Här visas en större förståelse för den vetenskapliga kommissionens relativa tystnad:

Huvudsakliga anledningen till hemställan om förhör utan offentlig karaktär har varit fruktan för att under rättsförhandlingarnas gång ting skulle kunna röjas ur dagboken och loggboken, som icke borde komma till offentligheten. [- - -] Av samma skäl, som legat till grund för den nyss avslutade rättsproceduren, håller man före, att varje enskildhet beträffande 'Isbjörns' expedition bör klarläggas och fixeras under ansvar inför auktoritativt forum, detta så mycket mer som en partiell förtidpublicering av en del av de av 'Isbjörn' funna dokumenten skett. (SvD, 12.9.1930)

Tidningens utsände har även fått en intervju med den av hälsoskäl till Oslo återvändande Gunnar Horn som menar att ett offentliggörande av en resumé av Andréés dagbok vore önskvärt för att "förebygga allt missförstånd och hindra rykten att sprida sig". På frågan om han själv tänker förbereda föredrag om sina fynd svarar han nekande: "Nej, jag tror icke att det kommer att bli några föredrag av. Jag har mest lust att draga mig ut ur det hela och endast offra mig för mitt vetenskapliga arbete, säger den blygsamme vetenskapsmannen, som icke har trivts uppe i allt det bråk som fynden åstadkommit."

I *Dagens Nyheter* fortsätter Stubbendorff att rapportera om sitt arbete med Andréefynden ombord på Isbjörn:

Trots det oerhört ömtåliga arbetet med provisorisk konservering av hopknycklade, hopvikta, uppblötta, sammanfrusna och åter upptina papper ombord på en våldsam rullande ishavsskuta tror jag dock att jag lyckats väl bevara fynden till dess en utbildad konservator får hand om dem. Min hytt ter sig nästan som ett Andréé-museum, där förutom expeditionens kassa och dokument bland annat en kikare, en kronometer, ett trasigt fickur, kirurgbestick, glasögon, fickkniv och, kuriöst nog, en förgylld fruktkniv samt i en svart påse en rullfilm finnas. (DN, 12.9.1930)

Tidningen fortsätter att uppröras över allt 'hemlighetsmakeri' och citerar polarforskaren major S. A. Duse som säger att

den uppseendeväckande sekretess som hela denna historia omgivits med lämnar de märkligaste perspektiv öppna. Varför har man visat ut pressen vid de förhör som hållits i saken? Det är ett förfarande som endast tillgripes i undantagsfall vid vanlig domstol. Man kan göra sina reflex-

ioner, och dessa föränledas i så fall av myndigheterna, som omgiva det hela med en mystik som får en att komma på de mest fantastiska tankar. Varför tiger man? Ligger det någonting bakom? Varför kan man inte ge svar på dessa frågor?

Även i den dagliga spalten "Hos pressgrannar" tar man tillfället i akt att ond göra sig över tystnaden. Man väljer här att citera *Aftonbladet* som efterlyser påskyndad publicering av dagboks material, *Stockholms Dagblad* som menar att "en summarisk officiell svensk kommuniké" vore på sin plats och *Handelstidningen* som i hårdare ordalag fördömer svenska statens hantering av fynden. *Handelstidningen* skriver: "Vad man med allt skäl kan fordra, det är att ofördröjligen få besked om vad anteckningarna förmåla om expeditionens öden. Det går icke för sig i våra dagar att tjuvhålla nyheter på detta sätt. [- - -] Den akademiska byråkratism som kommit till synes i hemlighetsmakeriet kring Andréefynden sprider löje över vårt land. Skulle icke vederbörande nu kunna ta sitt förnuft till fånga och göra slut på detta spektaklet?". Detta är, kommenterar *DN*, den allmänna meningen i pressen. Då, tillägger man, "med ett enda, karaktäristiskt undantag". Det undantaget är ärkekonkurrenten *Svenska Dagbladet*.

Den 13 september tar *SvD* till storkanonen och utropar: "Dagbokens publicering press-skandal". Man hänvisar till *Social-Demokraten* som dagen innan, som man skriver, blottat "de högst märklige manipulationer med de allra nyaste Andréefynden, som *Dagens Nyheter* tillåtit sig – det hela en historia vilken kan karaktäriseras som en av de bedrövlige och för den svenska pressen mest komprometterande, som någonsin förekommit." *Social-Demokraten* kan rapportera att statsministern avkrävt *DN*'s chefredaktör ett uttryckligt löfte om "att icke företaga någon publicering av Strindbergs dagbok utan i det stycket förfara på samma sätt som den hornska expeditionen beträffande Andrées dagbok". Endast ett par timmar efter att detta löfte givits, skriver S-D, fick *DN*'s chefredaktör meddela statsministern att löftet inte kunde infrias. "Det hör till pjäsen", avslutar man, att *DN* försökt att av den svenska regeringen "tillskansa sig ensamrätten att publicera jämväl det dagboks material, som den hornska expeditionen påträffat. [...] Det skadar icke att allmänheten får sin uppmärksamhet inriktad på dessa djärva manövrar. Det vore en veritabel skandal, om D. N. och dess kompanjoner i denna affär skulle fortsätta med sin uppenbara illojalitet och verkställa nya publiceringar ur innehållet i Strindbergs dagbok."

I *Dagens Nyheter* samma dag fortsätter Stubbendorff oförskräckt att citera ur Strindbergs dagbok. Samtidigt svarar tidningen på kritiken vad gäller publiceringen. Här heter det att *Social-Demokraten* lämnat oriktiga uppgifter. Sanningen är den, skriver *DN*, att tidningen av statsministern den 8 september fått meddelande om att Isbjörns fynd skall överlämnas i den vetenskapliga kommissionens vård och att *DN*'s chefredaktör inte ifrågasatt detta. "Något tal om publiceringsrätt förekom ej", skriver man. Först på morgonen tisdagen den 9:e har publiceringsfrågan vid ett möte med statsrådet Stadener kommit på tal. *DN* skriver:

Statsrådet Stadener meddelade att planer voro uppe att sälja publiceringsrätten till samtliga funna dokument och att av inkomsterna bilda en fond för arktisk forskning. Samtliga dokument skulle omhändertagas av utav regeringen utsedd kommission, vilken först skulle utarbeta en serie artiklar om sammanlagt 30,000 à 40,000 ord, vilka artiklar skulle utan kostnad lämnas svensk och norsk press, men försälas med ensamrätt till högstbjudande utländska press-syndikat. [...] Statsrådet hemställde att *Dagens Nyheter* skulle sörja för att innehållet i de av 'Isbjörn' funna dokumenten hemlighölls och först genom kommissionen offentliggjordes och erbjöd *Dagens Nyheter*, som han ansåg rimligt och rättvist, en journalistisk kompensation för avståendet av eventuell publiceringsrätt till 'Isbjörns'-dokumenten. [...] *Dagens Nyheter*'s chefredaktör, med vilken samtalet fördes, framhöll som sin personliga mening att han ansåg det ovärdigt Sverige att på sätt som tänkts sälja publiceringsrätten till utländsk press – bokrätten vore en annan sak – och att kommissionen, som av redan funna dokument otvivelaktigt visste André-expeditionens närmare öden, omedelbart hade bort meddela allmänheten därom i en kommuniké som upptog alla huvuddrag, ett meddelande som utan schackrande skulle lämnas till all världens press. Vore regeringen emellertid av annan åsikt, skulle *Dagens Nyheter* likväl söka gå regeringen till mötes, ehuru det stred mot allt vad journalistik heter att så länge hemlighålla nyheter och starka tvivel med skäl kunde hysas att det skulle lyckas att bevara av 'Isbjörn' funna dokumentens innehåll hemligt, om innehållet nu vore känt av dess besättning, något som *Dagens Nyheter* ej visste. (*DN*, 13.9.1930)

På tisdagskvällen inkom så, skriver man, till tidningen telegrammet från Isbjörn med referat av Strindbergs dagbok. Omedelbart därefter ägde ett nytt möte rum med statsrådet Stadener och *DN*'s chefredaktör. "Statsrådet förevisades då det av tidningen mottagna telegrammet, och det ansågs att något hemlighållande nu längre knappast kunde äga rum, då så många perso-

ner kände till innehållet i den av 'Isbjörn' funna dagboken". Man avslutar:

Detta är vad som rörande 'Isbjörns'-fynden förekommit mellan regeringen och Dagens Nyheter. Tidningen kan icke finna att den har något att förebrå sig. Trots att den ej gillat regeringens hemlighetsmakeri i frågan har den sökt att vara fullt lojal. Och den skulle ingalunda lämnat dessa förhandlingar åt offentligheten, om den ej genom Social-Demokratens på halva och oriktiga uppgifter och rykten baserade framställning ansett sig i sanningens intresse tvingad därtill. Dagens Nyheter har i denna sak som i sin övriga publicistiska gärning sökt hävda allmänhetens berättigade intressen och rättmätiga krav och synpunkter.

Dagen därpå dementerar statsministern *DN*:s uppgifter om planerad försäljning av publiceringsrätten. Regeringen meddelar "att statsministern under lopet av gårdagen för tidningens redaktion uttryckligen förklarat att framställningen, vars innehåll då refererades för statsministern, var i väsentliga delar oriktig samt att varken av statsrådet Stadener eller eljest från regeringshåll framställts förslag angående publiceringsrättens ekonomiska utnyttjande." Det sägs vidare att förhandlingarna med *Dagens Nyheter* endast gällt överlämnandet av Isbjörns fynd och att regeringen anser att rättsliga spörsmål vad gäller de funna dokumenten bör utredas innan några publiceringsåtgärder vidtas. "Att denna av omsorg om allmän och enskild rätt dikterade ståndpunkt på sina håll framkallat missnöje har icke kunnat rubba denna regeringens övertygelse", heter det. *DN* vidhåller dock sin version av händelserna och skriver:

Ett faktum som statsrådet Stadener näppeligen kan bestrida är att diskussionen och resonemanget om publiceringsrätten och möjligheten att hemlighålla innehållet i de av 'Isbjörn' funna dokumenten togo så gott som hela den tid konferensen varade i anspråk. [...] Dagens Nyheter vidhåller också bestämt att dess redogörelse är ett riktigt referat av de meningar, förslag och synpunkter som under konferensen om publiceringsrätten framkommo. [...] Dagens Nyheter beklagar att det i samband med hemförandet av André-expeditionens relikier skall behöva förekomma dylika meningsutbyten, vilka ytterst bottna i skiljaktig uppfattning om pressens uppgift, som icke enligt tidningens mening är att hemlighålla, utan att ge offentlighet åt betydelsefulla nyheter, som den svenska allmänheten efter trettioårs väntan har all rätt att omedelbart få upplysning om. (*DN*, 14.9.1930)

Tonen i debatten kommer nu att hårdna betydligt. I en redaktionell kommentar samma dag betitlad "Rönnbärsmoralister" slår sig *DN* kraftigt för bröstet samtidigt som man skjuter en skarp kritisk salva mot *Svenska Dagbladet*. Man kritiserar Bratvaagexpeditionens tystnad och 'hemlighetsmakeriet', vilket lett till att många frågor kring expeditionens öde står obesvarade. Vidare heter det:

Det var först genom Dagens Nyheter's åtgärder som detta egendomliga hemlighetsmakeri bröts och huvudkonturerna av André-expeditionens historia tecknades med utnyttjande av ett material vars bevisvärde ingen kunde bestrida. Om svenska folket, som i över tre decennier svävat i ovisshet om utgången, för närvarande fått de svar på sina frågor som det var berättigat att utan onödigt dröjsmål erhålla, så har det berott därpå att Dagens Nyheter gått rakt på sak och givit allmänheten vad den tillhör, utan att beröva vetenskapen dess rättmätiga andel av fynden.

Man påpekar vidare att *DN*:s åtgärder "rönt stor uppskattning inom fackmannakretsar" och att tidningens expedition till eftervärlden räddat ett dyrbart material som annars skulle gått förlorat. I hårda ordalag går man till angrepp på *Svenska Dagbladet*:

En Stockholmstidning [läs *SvD*] hade genom sina förbindelser med en norsk kollega [läs *Aftenposten*] förvärvat ensamrätten i Sverige till de första skildringarna från den norska expeditionens ledare. En lycklig slump hade skänkt den denna godbit. Man förstår att det måste kännas smärtsamt att se denna tillgång övertrumpad ögonblicket efter sedan den tillmåtts en så epokgörande betydelse. Men journalistiken har sina obehagliga överraskningar. Man får ta dem som de komma. Det förråder en viss brist på jämvikt och takt att först skrodera och så lamentera, och disproportionen blir så mycket mera iögonenfallande som tidningen i fråga huvudsakligen uppträtt som köpare och förmedlare av andras nyheter, medan konkurrenten [läs *Dagens Nyheter*], vars insatser framkallat så grymma lidanden, för egen del tagit initiativet och handlat. Sanningen är helt enkelt den att *Svenska Dagbladet* ligger mer för att protestera än att prestera. Och då det uppträder i vetenskapens namn och till dess fromma, därvid förskaffande sig själv ädla förnimmelser, gör det sig skyldigt till en förväxling med egna privatintressen. [- -] Den självständigt tänkande allmänheten får bilda sig en egen uppfattning i saken. Den har att välja. Å ena sidan en tidning som skaffar vetenskapen ett fullständigt nytt, eljest ouppnått material, som överlämnar detta i bästa möjliga skick, men samtidigt skänker alla intresserade en allmän orientering rörande Andréemännens hittills förborgade öde. Å andra sidan en nyhetsförmedlare, framträdande som kineseriets och

munkorgssystemets försvarare, ett pressorgan som tror att man tjänar vetenskapen genom att ställa den i en konstlad motsättning till allmänhetens legitima upplysningsbehov. (DN, 14.9.1930)

Svenska Dagbladet är inte sena att svara på denna bredd-sida. Man hade, skriver man, förväntat sig att *Dagens Nyheter:s* expedition skulle handla på samma sätt som Bratvaag-expeditionen och utan vidare överlämna sina fynd till den vetenskapliga kommissionen. Man har, skriver man, trott att DN skulle respektera de svenska och norska regeringarnas önskan om att de påträffade dokumenten inte skulle röras utan överlämnas obesedda till vetenskapsmännen. Man hade väl ändå, menar man, tillräckligt med stoff för artiklar "lika värdefulla som doktor Horns" efter det att man gjort sådana rika fynd vid lägerplatsen. Men, fortsätter man, äran av en vetenskaplig bragd värdesattes av *Dagens Nyheter* inte så högt, att tidningen kunde avstå från att "krama fynden till sista droppen av sensation". Där den norska vetenskapliga expeditionen "ställde under honnör allt, som den funnit, till svenskt förfogande" började *Dagens Nyheter* i stället "schackra med vad den påträffat".

Dagen därpå fortsätter Stubbendorff oförtruet sitt referat av Strindbergs dagbok. I DN tecknas nu också ett medvetet anspråkslöst hjälteporträtt av den, i dubbel bemärkelse, grävande journalisten Knut Stubbendorff. Tidningsmannen skiljs här ut från de vetenskapsmän som, i *Dagens Nyheter:s* ögon, ägnat sig åt hemlighetsmakeri och tystnadskonspirationer:

Ett namn, som när historien om Andrée-expeditionens återfinnande objektivt skall skrivas icke kan förbigås är Knut Stubbendorffs. Det har i dessa dagar nämnts över hela världen, ibland med titeln 'doktor' framför. Men Stubbendorff är inte doktor. Hans titel är journalistens, och som sådan har han gjort sin ledande insats i 'Isbjörns'-expeditionen. Det är också i den egenskapen han klart fattat dess uppgift och ansvar, med full insikt om vad räddningsarbetet krävt av såväl raskhet som noggrannhet, försiktighet och omsorg, och hans rapporter, utarbetade ombord på en rullande ishavsskuta, ha till fyllest ådagalagt den förmåga att snabbt uppfatta och meddela en saks väsentligheter som bör vara den skicklige och omdömesgille tidningsmannens.

Den 17 september meddelas så att Isbjörn överlämnat fynden till vetenskapskommissionen. I *SvD* gottar man sig nu åt att det material Isbjörn hemfört är av mindre omfattning än vad förhandsrykten kunnat antyda.

Rubrikerna lyder: "Ingen dagbok med Isbjörn, endast randanteckningar."; "Andrées dagbok, som var med Bratvaag, den enda sammanhängande skildringen." *SvD* citerar också det telegram statsminister Ekman mottagit från vetenskapskommissionen i Tromsø:

'Isbjörn' har hemfört rester av Fränkels lik och ytterligare rester av Andrées lik, en kälke, ballongflaggan och diverse utrustning, guldmynt, silvermynt i rubel och dollar, handskriftsmaterial av meteorologiska observationer, almanackor med randanteckningar, brev etc. Frånsett stenografiska uppteckningar av Strindberg 24 till 31 juli finnas inga dagböcker. Fynden i förmiddags överlämnade till svenska Andréekommissionen.

Man citerar vidare professor Lithberg som noterar att den "omskrivna Strindbergska dagboken har visat sig blott vara en almanack med vissa randanteckningar." Också *Dagens Nyheter* citerar samma dag professor Lithbergs uttalande om den strindbergska dagboken, men inleder med påpekandet: "Det är ett mycket betydelsefullt material som 'Isbjörn' hemfört, betonar professor Lithberg". Man meddelar därtill att en mängd "telegrafiska lyckönskningar" inkommit till Stubbendorff, bland annat från Svenska sällskapet för antropologi och geografi som genom överdirektör Wallén gratulerat till den resultatrika expeditionen och inbjudit Stubbendorff att hålla föredrag i Stockholm. I separat notis meddelas också att "Docenten Hoel uttalar sig synnerligen erkännansamt om det arbete som utförts av 'Isbjörns'-expeditionen och understryker särskilt att anteckningarna och kartorna behandlats med skicklighet och omsorg ombord."

*

Dagarna därpå tystnar ordstriderna mellan de två konkurrenterna. Man ägnar sig nu i stället åt kortfattade rapporteringar kring kommissionens arbete med fynden och om planerna för mottagande och jordfästande av de återfunna polarfararna på svensk mark. Den 19 september citerar båda tidningarna kommissionens kommunique om den avslutade undersökningen av Isbjörns hemförda fynd. Skillnaderna i tidningarnas rubriksättning och kommentarer är hårfinna, men noterbara. I *SvD* är rubriken: "Rapport: Isbjörns fynd av högt värde." Man citerar kommissionen som säger: "Fynden ge en förträfflig komplettering till den bild av Andréemännens läger, som erhöles vid 'Bratvaags' upp-

täckt." I *DN* är rubriken "Vetenskapen prisar 'Isbjörns' fynd". "Det kan förtjäna understrykas", skriver man, "att professor Hedrén genom 'Isbjörns' fynd för sin vetenskapliga bearbetning fått ett större material än med 'Bratvaag'." Den särskilda rubriken över återgivandet av kommissionens rapport lyder: "'Isbjörns'-fynden mycket värdefulla. Officiellt erkännande åt D. N:s expedition."

Den 20 september publiceras de första officiella utdragen ur Andréés dagbok. Såväl *SvD* som *DN* menar att utdragen är väl kortfattade. *SvD* är dock betydligt mer välvilligt inställda till det begränsade offentliggörandet. Regeringen har, skriver man, "ansett det önskvärt att utan dröjsmål delgiva allmänheten huvud dragen av de viktigaste aktstycket för tydande av expeditionens historia". *DN* är hårdare i sin kritik och tar även tillfället i akt att ånyo framhålla den egna rapporteringen kring fynden. Sammandraget är, heter det här, "så kortfattat att man endast glimtvis får en aning om skildringens rikedom". "För *Dagens Nyheter*s läsare", påpekar man nogsamt, "vilka genom utdragen ur de Strindbergiska anteckningarna kunnat följa ballongfärden och vandringen över isen, äro de flesta fakta och positioner kända." Nu återkommer även den av *DN* tidigare framförda kritiken av kommissionens tystnad. Den 21 september spekulerar man i om professorerna J. G. Andersson och Hans W:son Ahlmann, vilka arbetat med dokumenten, i själva verket medvetet undanhåller material ur Andréés dagbok. *DN* citerar här också *Aftonbladet* som vänt sig till professor Andersson för att få reda på om Andréés dagbok verkligen slutar den 2 oktober. Andersson är, heter det, "förtegen" och lämnar "icke något direkt svar".

Den 24 september citerar tidningarna en ny rapport från de sakkunniga. Uttalanden om vad som hänt expeditionen på Vitön måste anstå, säger man, i avvaktan på "den ytterligare belysning som Andréés andra dagbok kan komma att lämna" och på eventuell rådfrågning av vana polarfarare med erfarenhet av isvandringar och övervintring. *DN* påpekar att kommunikén meddelat "att den av d:r Horn funna Andréedagboken i sitt nuvarande tillstånd är oläslig, men genom sakkunnig behandling torde kunna göras läsbar. De av *Dagens Nyheter*s expedition funna dokumenten synas befinna sig i gott skick."

Under dagarna som följer fylls tidningarna av rapporter kring hemförandet av Andréemännen och konkurrensen mellan *Svenska Dagbladet* och *Dagens*

Nyheter märks knappt längre av. Man kan dock inte avhålla sig från att framhäva den egna rapporteringen kring fynden. Här kan nämnas tidningarnas kommentarer från Andréeutställningen i Mässhallen i Göteborg den 28 september. I *SvD* heter det: "I stora salen klädas väggarna med de pressreferat, som under de senaste veckorna hållit den svenska allmänheten underkunnig om det unika fyndet på Vitön. Hela ena väggen är anslagen åt *Svenska Dagbladets* skildringar, begynnande med dr Gunnar Horns historiska berättelse, 'Hur jag fann Andréé'". I *DN* heter det på likartat sätt: "På den ena långväggen ses bilder från d:r Horns expedition. Den andra är helt och hållet ägnad *Dagens Nyheter*s och Vecko-Journalens expedition. Bildmaterial här, som *Dagens Nyheter* ställt till förfogande, ger utmärkta illustrationer till 'Isbjörns' färd".

Den 5 oktober ankommer så Svensksund till Stockholm och den samlade pressen förenas i samstämmig hyllning till de döda polarhjältarna.

*

Under dagarna efter den storslagna sorgehögtiden skall det i tidningarna dröja kvar en svag eftersmak av den hårdordade konkurrensen. Huvudpersoner är åter Knut Stubbendorff och Gunnar Horn. Den 6 oktober håller Stubbendorff ett föredrag på konsertsalen Auditorium vid Norra Bantorget, i arrangemang av Svenska aeroklubben. Dagen därpå rapporterar såväl *SvD* som *DN* från tillställningen. Rubriken i *Svenska Dagbladet*, där artikeln placerats på sista sidan, är "Hr Stubbendorffs föredrag på Auditorium" med underrubriken "Polemik mot 'den hemlighetsfulla regeringskommissionen'". I *DN* publiceras redogörelsen för Stubbendorffs föredrag på första sidan, med tecknad bild av redaktören. Här är rubriken "Stubbendorff firar triumf i Auditorium". Föredraget blev, heter det, "en stor succès".

Dagen därpå märks liknande nyansskillnader i de båda tidningarnas skildringar av den minnesfest som den 7 oktober hållits av Svenska sällskapet för antropologi och geografi. I *Svenska Dagbladet* heter det att tillställningen blev en upplevelse framför all "tack vare dr Gunnar Horns föredrag". Vidare heter det (och man kan här notera Stubbendorffs subtilt underordnade ställning): "Särskilt varma klingade också applåderna honom till mötes, när professor Lithberg vid sammankomstens slut till honom överlämnade Sällskapets Andrééplakett – den första, som utdelats sedan Nobile

mottog densamma. Även redaktör Knut Stubbendorff fick sin beskärda del av bifallet, när samma plakett överlämnades till honom – han är den förste svensk som mottagit denna sällsynta utmärkelse.” *SvD* presenterar även ett sammandrag av Horns föredrag för att sedan, i slutet av artikeln, närmast avfärda Stubbendorff med följande rader: ”Så följde redaktör Stubbendorff och gjorde i sammanträngd form reda för ’Isbjörns’-expeditionens fynd på Vitön – i allt väsentligt var hans anförande ett utdrag ur vad han yttrat dagen förut på Auditorium.”

I *Dagens Nyheter* är föga förvånande ordningen en annan. ”Stubbendorff och Horn få Andréepaket” upplyser första sidans rubrik. Man kan dock även här notera Stubbendorffs underordnade ställning i det sätt på vilket plaketterna delas ut. Utdelaren, professor Lithberg, vänder sig först till Gunnar Horn. *DN* skriver:

D:r Gunnar Horn! Som en erinran av denna afton i vårt sällskap har dess styrelse beslutat att till Eder överlämna dess Andréepaket. Den som närmast före Eder emottog samma minnestecken var Umberto Nobile. Då detta skedde i januari i år yttrade jag bl. a.: ’Ni kan bättre än någon annan förstå djärvheten i Andrées bragd 30 år före ’Italias’ färd’. Omöjligt kunde någon då ana att nästa gång plaketten bortgavs det skulle bli åt den som var ledare för den vetenskapliga expedition genom vilken Andrée och hans kamrater skulle återföras till fosterjorden. Så överlämnade professor Lithberg plaketten till d:r Horn under det att auditoriet reste sig och applåderade. Därefter vände sig professor Lithberg till hr Stubbendorff. Jag ber, yttrade han, att även till Eder få som en erinring av denna afton från sällskapet överlämna samma minnestecken. Därtill vill jag foga en annan bemärkning, den nämligen, att Ni torde vara den förste svensk som någonsin mottagit vårt sällskaps Andréepaket.

Där Horn får plaketten i egenskap av att ha varit den som återförde Andrée till fosterjorden får Stubbendorff den således närmast som ett minne av kvällen. Motsättningen mellan vetenskapsmannen Lithberg och journalisten Stubbendorff skall också snart starkt gå i dagen.

Dramatiken ebbar ut. Den 10 oktober meddelar tidningarna att ett grått oktoberregn faller när de tre Andréemännen kremeras.

*

En tid av tystnad följer så innan den sista akten i dramat tar sin början. Huvudnumret är nu publiceringen av boken *Med Örnen mot polen* som ges ut av Bonniers förlag den 25 november och ligger på bokhandelsdiskarna samtidigt i tolv länder, samt i en esperantoupplag. I bokverket ingår biografiska porträtt av Andrée, Strindberg och Fränkel, redogörelser för expeditionen, ballongtekniska kommentarer, eftertryck av det återfunna dokumentmaterialet samt mycket annat, då inte minst de gripande fotografier man lyckats framkalla. I boken återfinns även Horns och Stubbendorffs skildringar av sina respektive fynd på Vitön.

Gunnar Horn lägger i sin skildring stor vikt vid landskapsbeskrivning, naturligt nog då han är geolog. Här, som i den tidigare i *SvD* publicerade berättelsen, noterar han den ostörda tystnaden, ”den stora vita tystnaden”, ”denna dödens stillhet” och den känsla av högtidlighet som griper männen. Horns ton är solenn och allvarsam. Det skall också noteras att det i hans historia inte existerar något ”jag”, endast ett ”vi”.

Stubbendorffs skildring präglas av hans journalistiska arbete. Ämnet angrips raskt på rapp reporterprosa och stor vikt läggs vid den egna rollen som undersökande reporter. Den egna insatsen framhålls på ett sätt som skall leda till avsevärd kritik. Den springande punkten är troligen att Stubbendorffs litterära stil, reportaget, något faller utanför den vetenskapliga ram som fanns för boken. Stubbendorff går också i sitt bidrag till försvar för sitt eget handlande vad gäller fynden och för ’Journalisten’ som sådan, gentemot vetenskapssamhället. ”Det borde vara mig förlåtet”, skriver han, ”att jag fattade de försök att hämma mina under personligt ansvar inför de döde gjorda skildringar som oriktiga inblandningar i en tidningsmans klara rättighet att fungera.” Vid det här laget anser sig Knut Stubbendorff också minst sagt felaktigt och styvmoderligt behandlad av det akademiska samhället; ett faktum som längre fram skall stå brännande klart.

*

Boken *Med Örnen mot polen* utkommer således den 25 november 1930. Även utgivningen omges av hård konkurrens och hårda ord. Anledningen därtill är att *Dagens Nyheter* redan den 24:e förhandspublicerar några av Andréemännens fotografier. Återigen är presskandalen ett faktum. Och den 25:e, på utgivningsdagen, får *DN* publicera ett uttalande från Albert Bonniers

förlag som sänts till tidningen. Detta lyder:

Med anledning av att Dagens Nyheter i dag, den 24 november, publicerat ett antal av de fotografier som tagits av Andrée och hans kamrater, ber undertecknade förlag få meddela följande: Genom de kontrakt om den officiella Andrée-boken som förlaget avslutat å ena sidan med Svenska sällskapet för antropologi och geografi och å andra sidan med ett antal utländska förläggare har förlaget förbundit sig att ansvara för att intet offentliggörande av vare sig text eller bilder finge ske före den internationella publiceringsdagen, som är tisdagen den 25 november. Vid avfattande av dessa kontrakt var emellertid ingenting känt om möjligheten att framkalla de filmer som tillvaratogs på Vitön av 'Isbjörns'-expeditionen, och någon bestämmelse rörande dessa bilder inrymdes därför håller ej i kontrakten. Då Dagens Nyheter efter 'Isbjörns' återkomst till Tromsö överlämnade de ifrågakvarande filmerna till Andréekommittén hemställde tidningen om rätt att få publicera dessa bilder före någon annan tidning för den händelse det vore möjligt att över huvud taget erhålla bilder. Sedan det sedermera visat sig att filmerna gävo fullt användbara bilder, har denna förmånsrätt bestridits av andra parter, och en diskussion därom har pågått mellan Antropologiska sällskapet, de tre polarmännens arvingars och Dagens Nyheter jurister. Förlaget har emellertid av Antropologiska sällskapet jurist bibringats den uppfattningen att man icke kunnat enas och att någon förhandspublicering icke skulle få förekomma. Då Dagens Nyheter i dag publicerar fyra av de ifrågakvarande bilderna, stöder tidningen sig sålunda på en rätt som den i varje fall icke erhållit från förlaget. Icke håller har förlaget haft någon kännedom om att en sådan publicering skulle komma till stånd. Stockholm den 24 november 1930. Albert Bonniers Förlag.

DN svarar genom sin jurist:

Undertecknad, som varit juridiskt biträde åt Dagens Nyheter och övriga 'Isbjörns'-expeditionens intressenter vid förhandlingar om förhandspublicering av visst antal fotografier från Andréés Polarexpedition 1897, får härmed på begäran meddela att dessa intressenter – i enlighet med anvisning från kommitterade för Andrée-boken – utverkat sig tillstånd till publiceringen efter förhandlingar med ombud för de Andréés arvingar, som på tidigare stadium vid av kommitterade härom förda underhandlingar av principiella skäl motsatt sig förhandspublicering. Stockholm den 24 november 1930. Emil Heijne. Advokat.

Svenska Dagbladet är inte sena att beklaga *DN*:s publicering av bilderna. Den 25:e meddelar man att norska *Aftenposten* och danska *Berlingske Tidende* av

Andréekommittén mottagit "ett uppseendeväckande telegram" vilket citeras in extenso:

Med djupaste beklagande av Andréebildernas offentliggörande förklarar kommittén att detta skett mot vetskapen av kommittén, firman Bonnier och släktingarna med undantag för en mindre grupp. Tidens Tegns uppgifter om överenskommelse med kommittén är sålunda oriktig.

I en kommentar säger *SvD* vidare att: "Det är beklagliga förhållanden som ligga bakom dessa telegram, närmast föranledda av att Oslotidningen Tidens Tegn och Köpenhamnstidningen Politiken på måndagsmorgonen, liksom också *Dagens Nyheter* i Stockholm, återgävo vissa av de av Andrée-expeditionen efter ballongens nedslag på isen tagna bilderna." Man redogör för den förpliktelse samtliga huvudstadstidningar avgivit till Bonniers förlag; att "icke före bokens utgivningsdag, den 25 november, i någon som helst form offentliggöra något ur eller om volymen i fråga". Man fortsätter: "Med samma brytande av de förbindelser, mot vilka förhandsexemplar av boken bekommit, publicerade även Politiken i Köpenhamn och Tidens Tegn i Oslo, båda medlemmar av den s. k. Isbjörnkongcernen, liknande bilder. Det är denna illojalitet som framkallat Andréekommitténs skarpa uttalande i meddelandet till *Aftenposten*." Återigen är således "Isbjörnkongcernens" lojalitet på tapeten.

Den 26 november citeras i pressen *DN*:s (svars) kommunicé angående förhandspubliceringen:

Med anledning av vissa uppgifter i pressen rörande Dagens Nyheter förhandspublicering av 4 fotografier från Andréés polarexpedition vill Dagens Nyheter meddela, att löfte givits Bonniers förlag att icke recensera Andrée-boken förän i upplagorna, daterade den 25 november. Beträffande reproduktionen av de 4 bilderna ansågs av kommissionen, sedan arvingarna gjort gällande att denna rätt tillkom dem, att förlaget icke ägde bestämmanderätt, utan erhöi Dagens Nyheter tillåtelse till reproduktionen av den part, som under förda förhandlingar ansetts som rättsinnehavare till sådan förhandspublicering.

Social-Demokraten, som under dramats gång inte varit sena att kritisera Isbjörnsexpeditionen och *Dagens Nyheter*, publicerar samma dag en nidteckning av en raskt löpande *DN*-märkt man, vilken med svettpärlor i pannan och fotografier i handen bryter "Löftes-band" och lämnar Karl Otto Bonnier långt bakom sig.

Med Örnen mot polen recenserar flitigt och recensenterna är eniga om dess tyngd och unicitet. I *Dagens Nyheter* heter det att "Andréemännens berättelse" är "ett oförlikligt dokument". Det som griper starkast i boken, skriver recensenten, är det "som handlar om forskningsarbetets vedermödor, men också om tre mäns kamp mot ödet, döden och deras tjänarskara: tystnaden, dimman, isen, kölden, stormen, det är naturligtvis de okommenterade dagböckerna i original, inte minst Andrées andra, där fukt och väta utplånat sammanhanget så att orden komma stötvis med korta andedrag som ur strupen på en man, som kämpar för sitt liv, sin bragd, sin själ." Boken är "mer än ett vetenskapligt dokument, ett documentum humane om motståndskraft, fruktan, hopp och dödsberedelse".

Också *Svenska Dagbladet:s* recensent ser dagboksanteckningarna som ett "document humaine", ett "oförgängligt dokument över Andrée och hans kamrater". Men recensenten hittar också svagare stycken i boken: "Andra pennor ha visserligen nu måst fylla ut vad de kunnat av det, som de själva [Andrée, Strindberg, Fränkel] sparade till hemkomsten. Och ännu andra ha skrivit dramats epilog och kommentarer. Men detta har – med ett enda beklagligt undantag – gjorts med en sådan pietetsfullhet och förståelse, att huvudpersonerna icke ett ögonblick skymmas." Det beklagliga undantaget är, skall det visa sig, Knut Stubbendorff. Längre fram i recensionen heter det:

Vid genomläsandet av Andrée-boken konstaterar man med tillfredsställelse den grannligheten och skicklighet, med vilka så gott som alla dess medarbetare löst sina uppgifter. Men det finnes ett kapitel, som betänkligt skorrar mot den förnäma och sakliga tonen i de övriga. Det är redogörelsen för 'Isbjörns' expedition. Gunnar Horns vackra skildring av den första upptäckten efterlämnar intrycket av en man, som drog skorna av sina fötter, ty han visste sig vara på heligt rum. Och man står vid 'Bratvaag'-männens sida, gripen och andaktsfullt stum, liksom de, inför minnets helgd. Men i nästa kapitel klampar herr Stubbendorff in, ännu flåsande efter kapplöpningens hets, med sjöstövlarna på, med intervjublocket i högsta hugg och radion i beredskap. Hans JAG skjuts i förgrunden till den grad, att han t. o. m. ursäktande diskuterar sin egen eventuella ovärdighet! Inför herr Stubbendorffs synpunkter och genom Lithbergs små antydningar om reporterarmén i Tromsø förstår man den hemlighetsfullhet, med vilken regeringskommissionen, låt vara kanske väl hermetiskt, omgav sig. Detta var helt enkelt en oundgänglig förutsättning för den arbetsro, som utredningsmännen behövde för att kunna lägga samman det puzzle, som Andrée-expeditionens kvarlätningskap utgjorde.

Den 26 november publicerar *Dagens Nyheter* en intervju med professor Ahlmann om hur redigeringen av Andréeboken tillgätt. Här finns insmuget en formulering vars betydelse inte skall stå klar förrän långt senare. Ahlmann säger:

Redan den omständigheten att medarbetarna i boken uppgått till ett antal av tretton stycken måste naturligtvis också ha vållat åtskilligt arbete när det gällt att åstadkomma ett bokverk som kunde göra anspråk på en viss enhetlighet. Jag vill därvidlag framhålla samtliga vetenskapliga medarbetares utomordentligt lojala samarbete. Deras personliga inställning har helt underordnats redaktionens önskningsar. Man måste betänka att det särskilt på grund av utlandets intressen var nödvändigt att redan på ett tidigt stadium fixera bokens pris och följaktligen också dess omfång. Redaktionen fick därför ofta med ganska hård hand forma de olika medarbetarnas bidrag till den storlek som var nödvändig.

Att notera är formuleringen "samtliga vetenskapliga medarbetares". I denna skara räknas knappast journalisten Knut Stubbendorff in och hans reaktioner inför den hårda hand med vilken redaktionen format bidragen är skarpa, men ännu outtalade. Man kan nu också meddela att Andréeboken första utgivningsdagen sålt slut sin första upplaga om 30,000 exemplar och att den därmed är "en av de största succèser som den svenska bokmarknaden någonsin kunnat inregistrera, om inte rentav den största".

*

Bland Knut Stubbendorffs efterlämnade papper återfinns ett utkast till en artikel betitlad "Vetenskap och journalistik kring Andrée-fynden", skriven i anslutning till publiceringen av *Med Örnen mot polen* (originalet finns hos Polarmuseet i Gränna). Först här får hans bitterhet och ilska sitt fulla uttryck. Det handlar om vad som närmast kan ses som en skarp motsättning mot professor Lithberg. Det rör sig om detaljer kring likfynden och spekulationer om vad som hänt männen. En av tvistefrågorna är den vid tiden för fynden omskrivna osäkerheten kring huruvida Fränkel fanns på Vitön eller inte. Stubbendorff skriver:

Bratvaag hade funnit rester av alla tre, men tidningarna och allmänheten lockades att tro på extra förvecklingar under Andréedramats slutscener, så att Fränkel icke skulle ha kommit i land på ön. Man frågar sig helt naturligt varför,

och jag tog mig en gång friheten ställa spørgsmålet direkt till vederbörande. Professor Lithberg svarade:

– Jag ansåg, att det angick inte allmänheten.

Man spårar skadeglädje och högfärd. Isbjörns expedition lyckades skingra mysteriet i några detaljer. Men var icke professor Lithberg redan då besluten att ignorera den rätts-medicinska expertens utlåtande och förneka förekomsten av likfynd från tre män? Hade han männe icke redan byggt upp en teori med förbigående av professor Hedrens sakkunskap? Och skulle man icke männe i ett sådant förhållande se upprinningen till den förargelse, som Isbjörns fynd till äventyrs vållat professorn? Den föraktade journalistiken tog sig friheten att nära nog skaffa bevis för en viss grad av ovederhäftighet hos en vetenskapsman! För undertecknad blir professor Lithbergs i ögonenfallande brist på hövlighet vid vårt första sammanträffande i Tromsö rätt förklarlig[t], och likaså hans iver att i fortsättningen breda nya slöjor av hemlighetsfullhet över kommissionens arbete – det var måhända icke bara fråga om att bevara monopolen för boken utan det gällde också att dölja en uraktlåtenhet, som kunnat dra vissa följder över vetenskapsmännens anseende.

Stubbendorff fortsätter: ”Jag skall icke trötta ytterligare med detaljer. Det förefaller, som om professor Lithberg varit rof för ett heroiskt beslut att på vinst och förlust gå på sidan av de detaljer, vilka Isbjörns expedition fastställt, och påstå någonting annat. Är detta ett led i en strävan att hävda ’en vetenskapsmans oavhängighet’ av den profana journalistiken!” Stubbendorff går så vidare till det av Hans W:son Ahlmann omtalade redaktionsarbete som föregått publikationen av *Med Örnen mot polen*. Även här är känslorna heta. Överenskommelsen var, skriver Stubbendorff, att hans bidrag om Isbjörns färd skulle omfatta femtio sidor. Professor Lithberg kom senare att ändra detta påbud till tjugofem sidor; en kortning som Stubbendorff går med på och försöker efterleva. Han lämnar till förlaget något över tjugor sidor. Han fortsätter: ”När jag sedan skulle läsa korrektur, fick jag på tryckeriet veta, icke blott att professor Lithberg befallt korrekturet hem till sig, utan också att han på ett mot framställningen hänsynslöst sätt och synnerligen klumpigt strukit ner kapitlet om Isbjörnsfärden till omkring 15 sidor.” (Här skall noteras att Horns framställning i boken omfattar 23 sidor, Stubbendorffs 15.) Stubbendorff menar sig vara tystad och censurerad. Han skriver att hans framställning varit betingad och färgad av ”dels den arrogans, med vilken Isbjörns expedition betraktats av de rättrogna vetenskapsmän, vilka funno sig störda i sin ensamrätt till behandling av Andréefynd, när det gjordes nya och kompletterande sådana, vilka måhända

förryckte deras planer, dels av det faktum, att den s.k. Andréekommissionen på ett visst skede uppträdde som konkurrent till Isbjörnsexpeditionens presskoncern beträffande det ekonomiska utbytet av berättelsen om polardramat.” Utifrån detta hade Stubbendorff, skriver han, i sin text givit uttryck för en förhoppning att Isbjörns besättning skulle få ett officiellt erkännande och även på ett ställe talat om ”vetenskapsmännens recett”. ”Detta hade”, skriver han nu, ”alltsammans strukits, censuren var en uppenbart avsiktlig åtgärd att förstöra”. Efter ett samtal med professor Lithberg och andra tvingades, skriver Stubbendorff, ”censorn [...] ta tillbaka en del detaljer och jag å min sida i fridens namn gav mig beträffande ovan förstnämnda två moment”. Han fortsätter: ”Däremot medgavs icke av oss journalister, att professor Lithberg ägde en påstådd rätt att förfara med bidrag till Andréeboken hur han behagade, utan det förklarades från ömse sidor till slut, att sådant kapitlet nu var efter överenskommelsen, så skulle det inflyta i boken”. När boken så kommer ut finner Stubbendorff att censorn, som han skriver, brutit avtalet. Stycken där Stubbendorff framhåller Isbjörns besättnings ”duktighet och rådsnarhet” och att hans egen framgång berott av deras insats har strukits och därigenom fungerar, skriver han, ”det kollegiala maskineriet”. Genom den företagna strykningen kommer han alltså att framstå som jagcentrerad och som framhållande sin egen insats – ”jag” och inte ”vi” – just det som han sedan kritiseras för av *Svenska Dagbladet*:s recensent. Stubbendorff spekulerar kring huruvida recensionen skrivits ”efter överenskommelse med hr Lithberg eller någon annan i den s.k. Andréekommissionen”. Här visar sig tydligt den motsättning mellan ’vetenskapen’ och ’journalistiken’ som hela tiden skymtat i rapporteringen kring Andréefynden. ”I varje fall vittnar”, fortsätter han, ”detta angrepp om fördomar mot den modärna press, förutan vars resurser och organisation åtminstone icke bilden av de tre hjältarna i polarisen kunnat rekonstrueras så som skett, fördomar, som det sannerligen vore på tiden att förnämneten i professor-skatedern vande sig av med.”

Först 1952 får Stubbendorff möjlighet att med egna ord berätta sin historia kring Andréefynden. Det sker i en serie artiklar publicerade i *Lektyr*, där reporters tävlingslusta kommer till sin fulla rätt samtidigt som anblicken av Andréelägrat skildras i en annan, högtidligare ton.

Stubbendorff berättar om kapplöpningen om nyheterna. På väg till Tromsö finner han sig dela tåg med konkurrenterna Einar Fors Bergström och Kalle Ransell från *Svenska Dagbladet*. De tre leker, skriver han, ”kurragömma med vilka uppdrag vi var ute på”. I Narvik gör han ”ett utbrytningsförsök” för att bilvägen och med färja hinna före till Tromsö. Han skriver: ”Men på rakstugan fick herrarna från *Svenska Dagbladet* höra talas om samma möjlighet och rusade upp och ut, hoppade i en bil och hann i sista sekunden till färjan, och trodde så, att det var de som hade lagt ett dygn mellan sig och mig. Återseendet blev muntert. Ransell hade servetten kvar under hakan. Einar Fors hade glömt torka tvällöddret från sina blomstrande kinder.” Det är Stubbendorff själv, berättar han nu, som först fattar beslutet att ta sig till Vitön i stället för att med osäkert resultat jaga Gunnar Horn och Bratvaag. Om landstigningen på Vitön skriver han: ”Jag väntade inte att finna någonting sensationellt. För mig var uppdraget krönt med framgång bara jag hade kunnat sätta foten på ön. För mig betydde det en framgång att ens kunna beskriva detta ödsliga, okända land.” Här framställs också, i ett annat ljus än i *Med Örnen mot polen*, ankomsten till Andréeläget. Isbjörns besättning vill röva souvenirer från den frusna marken och det blir Stubbendorff som får sätta den högtidliga tonen: ”Det brann i karlarna efter att få springa fram och lägga vantarna på ’minnen’. Jag såg mig om på dem och tog mössan av mig. Då blev de allvarliga och stillade sin rovlustnad och strök flagg alla sju. Där stod vi så ett litet tag, lagom länge.”

Och med denna lagom långa tystnad kommer så rapporteringen kring Andréefynden efter tjugotvå år till sitt slut.